

Innspill til regjeringens arbeid med å øke FoU i næringslivet

NORIN, som er en forskningsallianse bestående av tre uavhengige forskningsinstitutt med Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Klima- og miljøinstituttet NILU og Institutt for energiteknikk (IFE) takker for muligheten for å komme med innspill i forbindelse med regjeringens arbeid med å øke FoU innsatsen i næringslivet.

NORIN alliansens formål er å drive forskning og utvikling innen energi, miljø, klima, samfunnssikkerhet og digitalisering som kommer næringslivet og offentlig sektor til gode.

Statlige midler må ha tydelige forventninger

Verden endrer seg raskt og vi står foran krevende tider. Næringslivet sammen med samfunnet må omstille seg. Det grønne og digitale skifte er sentralt for å oppnå netto null samfunnet eller til og med ønsket om å komme litt i pluss til 2050.

Ifølge Indikatorrapporten 2022 rapporterer næringslivet selv at de investerer mest i utvikling. Cirka 80 prosent av FoU-investeringene fra næringslivet er utvikling og 20 prosent er forskning. Innen IKT er tallene som rapporteres inn 90 prosent utvikling og 10 prosent forskning. Det er ikke noe galt med utviklingsarbeid, men denne formen for innovasjon gir sjelden tilgang på ny kvalitetssikret kunnskap (altså forskning). Dette gir grunnlag for nye løsninger til næringslivet som har behov for å kunne omstille seg raskt nok. Med signaler fra regjeringen om en strammere økonomi for forskning og utvikling fremover må statlige investeringer målrettes mer for å faktisk utløse det man er ute etter i det store bildet. Så hvis det er slik regjeringen ønsker at næringslivet skal investere mer i *forskning*, må de legge forholdene til rette for at virkemidlene krever forskningssamarbeid mellom næringsliv, forskningssektor og academia slik at vi får ny kunnskap som har god kvalitet som kan verifiseres, øke konkurransekraften og tas i bruk, samt spres slik at flere bedrifter og samfunnet for øvrig kan få noe ut av de statlige investeringene.

I Norge har vi en del virkemidler langs hele modenhetsskalaen fra forskning til forretning (TRL 1-9). Det har vært en økning av statlige investeringer til FoU fra 2009-2019, men spørsmålet som nå må stilles er om investeringene i FoU midler har vært målrettet nok for å få ønsket effekt? Benyttes de statlige investeringene på en mest mulig gunstig måte slik at det kommer hele samfunnet til gode, og ses de som verktøy

for å realisere og iverksette politikk som bidrar til et grønt og digitalt skifte? Det ser ut som det er her forskningspolitikken svikter litt i dag og det er derfor nå en flott mulighet for å bremse opp og evaluere hva som er best bruk av skattebetalernes penger. Forskningspolitikken i dag omfatter i liten grad flere politikkområder, og nå må de andre politikkområdene kobles tettere på for å utnytte ressursene bedre og det er derfor velkomment med denne innspillsrunden. Tre sentrale trender omkring næringsrettet FoU som det da er viktig å ta med seg inn i arbeidet:

1. Det har vært en kraftig økning i staten sine investeringer av FoU-midler de siste 10 år, men det har ikke vært økning av midler til Forskningsrådet mellom 2009-2019 for å sikre målrettet investeringer i FoU som er næringsrelevant.
2. Veksten i næringslivets FoU de siste årene finnes i hovedsak innen FoU-arten "utviklingsarbeid". Utviklingsarbeid utgjør 79% i 2019, mot 70% i 2001 slik at sammensetningen av FoU-porteføljen til næringslivet viser økende TRL-nivå i perioden, og tilskuddene går også mer til egen virksomhet.
3. Andelen samarbeid med mellom næringsliv og forskningsmiljøer i inn- og utland har gått ned i perioden 2009-2019.

På bakgrunn av disse trendene mener vi det er behov for å styrke følgende punkter for å øke næringslivets FoU.

1. Det er behov for mer næringsrettet og næringsrelevante FoU-midler fra alle sektordepartementene. Statlige investeringer er viktig og må innrettes på en måte som fremmer kvalitet, relevans og samfunnsnytte. Kuttene i FoU-midler viser at forskningspolitikken i dag ikke er godt nok forankret i hele regjeringen. Sentralt å styrke investeringene gjennom de åpne utlysningene til Forskningsrådet.
2. Det er behov for å se på balansen i bruken av midler slik at ikke nasjonens kunnskapsberedskap og langsiktige kompetanse bygges ned. Analyser for forskning og utvikling viser at den mer anvendte forskningen har svekket sin posisjon siden 2009. Det er derfor sentralt å heve kravet om kvalitet, relevans og forskningshøyde i utlysningene. Dette vil bidra til at forskningsmidlene faktisk utløser næringsrettede forskningsprosjekter og initiativer som ellers ikke ville vært påbegynt uten risikoavlastning fra staten og samarbeid med godkjente forskningsmiljøer.
3. Det bør være mer forventninger om samarbeid med forskningsmiljøer slik at næringslivet får tilgang på kunnskap og kapasitet som kan bidra til ny kunnskapsutvikling, gi relevans og verifisering, samt bidra til spredning av resultater som kommer mer enn en enkeltbedrift til gode. Det er spesielt viktig for de mindre bedriftene at kunnskap utviklet gjennom statlig støtte kommer også de små- og mellomstore bedriftene til gode.

4. Staten bør sette krav til seg selv om å benytte seg mer av innovative offentlige anskaffelser slik at næringslivet sammen med forskningsmiljøene kan finne nye og bedre løsninger som er besparende både for samfunnet og miljøet.
5. SkatteFunn kan med fordel målrettes bedre gjennom at den ikke nødvendigvis bør være rettighetsbasert, noe som reduserer muligheten for å gi avslag på søknader som ikke treffer ønskede mål. Det bør settes mer krav til kvalitet, relevans og forskning i prosjektene, og man bør tilbake til at det incentiveres til samarbeid med godkjente forskningsmiljøer. Det bør være Forskningsrådets definisjon på godkjente forskningsmiljøer anvendes, NFD sin forenklede definisjon for SkatteFunn bør fjernes.

Hva muliggjør / begrenser næringslivets investering i forskning i Norge?

Økonomi/lønnsomhet

- Det er sentralt at nærings- og forskningspolitikken ses i sammenheng, og at sektordepartementene også investerer i utviklingen av ny kunnskap. Investeringene må være forutsigbare, langsiktige nok og ha en tilslagsprosent på et søknadsløp i åpen konkurranse som er høy nok til at det verdt for FoU-aktørene å gå inn i et samarbeid.

Kultur

- Over tid så viser som vist tidligere trenden at samarbeid mellom næringslivet og forskningsmiljøer går ned. Dette svekker det langsiktige samarbeidet som har vært sentral i den norske modellen for virkemidlene. Langsiktig samarbeid med forskningsinstitutter har historisk sett bygget en kultur for å bidra til bedriftenes evne til å tilpasse seg nye krav og endringer.

Politikk

- Forskningssystemet har historisk hengt godt på næringsutviklingen i landet. Gjennom industrimeldingen i 1971 sammen med de 10 oljebud, så man næringsutvikling, forskning og behovet for ny kompetanse i sammenheng. Det har vært målrettede investeringer omkring FoU til olje- og gass i Norge siden 1970-tallet og OED og NFD er fortsatt store forskningsintensive departementer. Med nye krav til omstilling innen det grønne og digitale skiftet må de andre sektorpolitiske departementer bidra i større grad.., Nasjonale prioriteringer og investeringer må ses mye mer i sammenheng.

Lovverk og reguleringer

- Det er relativt mange ulike lover som har implikasjon med FoU som det er nødvendig at regjeringen tar hensyn til. Eksempler på dette er eksportkontroll, åpenhetsloven og sikkerhetsloven. Det er sentralt at regjeringen har kjennskap til hvordan de ulike lovene treffer de ulike FoU-aktørene, og har kompetanse for å bistå både næringsliv og forskningsmiljøer på områdene.
- Ulike reguleringer kan være til hinder for omstilling, og det bør være økt bevissthet hvordan ny kunnskap skal kunne tas i bruk, testes og skaleres opp uten for store begrensninger i reguleringene.

Samspill og mobilitet mellom aktører

- Den norske modellen med tett samspill mellom de forskningsutøvende sektorene i næringslivet, forskningsinstitutter og UH-sektoren har vært sett på som positiv. Forskningsinstituttens rolle er å være til for andre, deres formål er:

Grunnbevilgningens formål er å sikre en instituttsektor (forskningsinstitutter og forskningskonsern) som kan tilby næringsliv, offentlig sektor og/eller samfunnsliv relevant kompetanse og forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet. Instituttene skal bruke den statlige grunnbevilgningen til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging, relevant for dagens og framtidens brukere.

- Samarbeid er derfor driveren for forskningsinstituttene. Trendene for de siste 10 årene viser at andelen samarbeid går ned og næringslivet investerer mer i utvikling enn forskning. Gjennom dette bygger vi ned en kompetansebase næringslivet selv ikke holder liv i. Derfor er en sterk grunnbevilgning hos instituttene også en investering i næringsrettet FoU. Virkemidler som fremmer samarbeid, kvalitet og relevans er avgjørende. Det bør opprettholdes en god andel institutt phd'er som er anvendte og relevante kandidater for storsamfunnet og gir godt grunnlag for rekruttering også til næringslivet og forvaltningen. Tilrettelegging for 2'er stillinger mellom FoU aktørene.
- Opprettholde ordninger som bidrar til at næringslivet og forskningsinstitutter bidrar sammen i EUs forskningssamarbeid. Dette er i dag PES og POS midler, men ikke minst RETUR-EU, som er en resultatbasert ordning over grunnfinansieringen til forskningsinstituttene som bidrar til mange samarbeidsprosjekter i EU.

Kvalitet og relevans(kapasitet)

- Det må stilles større forventninger fra departementene til at virkemidlene har høy nok kvalitet, relevans og forskningshøyde. Relevanskriteriet er sentralt både for næringslivet og regjeringens politikk for å treffe nasjonale mål for statens investeringer..

Hvordan legger dagens rammebetingelser og virkemidler ambisjonen om å øke FoU i næringslivet?

Det er to aspekter det er viktig å ta hensyn til på dette spørsmålet; det ene er hvordan de nasjonale investeringene benyttes gjennom innretningen på virkemidlene og det andre er innretningen på tematikken om den er styrt etter nasjonale strategier eller ikke. Næringslivet har ikke nødvendigvis kompetansen på de områdene det vil stilles krav til i fremtiden og har heller ikke all den nye kunnskapen de trenger for å gjøre den doble omstillingen. Gjennom å ha tydelige mål i politikken og legge til rette for virkemidler som skal bidra til nasjonens ambisjoner, være med å styre investeringene mer for felleskapet. Med mer krav til kvalitet, relevans og forskningshøyde vil virkemidlene oppleves risikoavlastende og i samarbeid med forskningsmiljøer vil de kunne levere på oppdrag på målsettingene.

Det er sentralt at det finnes en balanse i virkemiddelbruken slik at det finnes en strategi for å utvikle ny kunnskap gjennom hele verdikjeden av modenhetsskalaen. Det må være en miks i både mer forskerinitierte prosjekter som har næringsrelevans som Kompetanseprosjekter (KSP-K), Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) eller IKTPluss, i tillegg til Innovasjonsprosjekter i næringslivet (IPN) og FORNY som utløser

private investeringer i forskningsintensive start-ups. Uansett bør midlene som investeres gjennom Forskningsrådet alltid ha kvalitet, relevans, verifisering og spredning som kriterier for gode samarbeidsprosjekter.

25% av Norges FoU innsats kanaliseres gjennom EU sine sektorprogrammer. Norge må ha en strategisk plan for hvordan man skal se det nasjonale og EU i en sammenheng. Det er gjennom sterke norske investeringer i relevante områder Norge historisk sett sterkt. F.eks. innen hav, fiskeri og energi for å nevne noen, som viser at det er en sterk sammenheng mellom nasjonale forskningsinvesteringer og høy suksessrate. Samarbeidsprosjektene i EU har vært godt satt opp som samarbeidsplattform mellom næringslivet og forskningsinstitutter siden starten av EUs rammeprogram. Det å se til hvordan EU har engasjert seg i å få større engasjement fra næringslivet gjennom ulike EU-partnerskap kan være noe å se på i Norge også.

Hvilket behov for kompetanse har næringslivet for å øke strategisk bruk av forskning og utvikling? Og hva slags kompetanse trenger forskere for å styrke samarbeidet med næringslivet?

En større kjennskap til hvilke virkemidler som finnes, samt at det finnes incentiver til å kvalifisere små- og mellomstore bedrifter til å investere mer i FoU gjennom regionale Forsknings Fond kan være effektivt. Dette kan legge grunnlag for å søke nasjonale eller EU-prosjekter senere.

At politikken er langsiktig og forutsigbar når det gjelder investeringer vil også være viktig. Dette kan regjeringen dra lærdom av fra hvordan man satte opp de 10-oljebud med investeringer både for næringslivet, forskning og kompetanse for best sikre norsk konkurransekraft og kompetanseutvikling i hele verdikjeden. Forskning skal ikke være for forskningen skyld – den leverer på samfunnets og næringslivets behov.

Forskningsinstituttene formål om å bistå dagens og fremtidens brukere gjør at næringslivet har en samarbeidspartner med god næringslivsinnsikt, som burde ha rammebetingelser for å kunne være denne langsiktige partneren som ikke har brå svingninger fordi åpne konkurranser uteblir ett år. Forskningsgrupper må leve over tid, og kunne være tilgjengelig for næringslivet.